

Karolina Szatkowska¹, Alicja Czerwińska²

Organizacja osobowości a tendencja do ruminacji w grupie osób uzależnionych od alkoholu

Personality organisation and the tendency to rumination in a group of alcohol-dependent persons

¹ Katedra Psychologii Klinicznej, Wydział Psychologii, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz, Polska

² Centrum Medyczne Giziński sp. z o.o., Bydgoszcz, Polska

Adres do korespondencji: Karolina Szatkowska, Katedra Psychologii Klinicznej, Wydział Psychologii, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, ul. Staffa 1, 85-867 Bydgoszcz, e-mail: szatkowska_karolina@wp.pl

¹ Department of Clinical Psychology, Faculty of Psychology, Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Bydgoszcz, Poland

² Medical Centre Giziński sp. z o.o., Bydgoszcz, Poland

Correspondence: Karolina Szatkowska, Department of Clinical Psychology, Faculty of Psychology, Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Staffa 1, 85-867 Bydgoszcz, Poland, e-mail: szatkowska_karolina@wp.pl

ORCID iDs

1. Karolina Szatkowska <https://orcid.org/0000-0002-5572-9355>

2. Alicja Czerwińska <https://orcid.org/0009-0005-4372-7124>

Streszczenie

Wprowadzenie i cel: Model organizacji osobowości Ottona F. Kernberga pozwala wyjaśniać źródła patomechanizmów leżących u podłoża zaburzeń psychicznych, zwłaszcza zaburzeń osobowości. Ruminacje to automatyczne, stale nawracające myśli, stanowiące predyspozycje do określonej interpretacji świata oraz siebie. Wiążą się one z dwoma mechanizmami – adaptacyjnym (refleksyjność) i nieadaptacyjnym (ruminowanie). Celem badania było poznanie związków organizacji osobowości z ogólną tendencją do ruminacji, ruminacji gniewu i smutku oraz refleksyjności wśród osób uzależnionych od alkoholu. **Materiał i metody:** Przebadano 91 osób uzależnionych od alkoholu w wieku 20–77 lat (średnia, *mean*, $M = 43,57$ roku; odchylenie standardowe, *standard deviation*, $SD = 12,92$), w tym 26 kobiet i 65 mężczyzn. Zastosowano: Inwentarz Organizacji Osobowości (Inventory of Personality Organization, IPO) Johna F. Clarkina, Pameli A. Foelsch i Ottona F. Kernberga w polskiej adaptacji Agnieszki Izdebskiej i Beaty Pastwy-Wojciechowskiej, kwestionariusze The Rumination-Reflection Questionnaire (RRQ-short) Janet A. Carter w polskiej adaptacji Stanisława Radonia i Sadness and Anger Rumination Inventory (SARI) Mayi Peled i Marlene Moretti w trakcie polskiej adaptacji Małgorzaty Anny Basińskiej z zespołem oraz ankietę osobową. **Wyniki:** Wykazano istotną dodatnią zależność między tendencją do ruminacji oraz ruminacjami gniewu i smutku ze wszystkimi wymiarami organizacji osobowości. Refleksyjność nie wiązała się istotnie z wymiarami organizacji osobowości. Wyższy wynik w wymiarze integracji tożsamości pozwalał przewidzieć wyższe nasilenie tendencji do ruminacji oraz ruminacji smutku. Wyższe wyniki w wymiarach integracji tożsamości i natężenia agresji pozwalały przewidzieć wyższe nasilenie tendencji do ruminacji gniewu. Stan cywilny, współwystępowanie zaburzeń psychicznych oraz wiek problemowego używania alkoholu wiązały się istotnie z wybranymi analizowanymi zmiennymi. **Wnioski:** Potwierdzono dodatnią zależność między ruminacjami a nasileniem nieprawidłowości we wszystkich wymiarach organizacji osobowości. Większa dyfuzja tożsamości okazała się predyktorem tendencji do ruminacji w jej analizowanych zakresach, a większe natężenie agresji pozwalało przewidzieć ruminację gniewu w badanej grupie.

Słowa kluczowe: organizacja osobowości, ruminacje, uzależnienie od alkoholu

Abstract

Introduction and objective: Kernberg's model of personality organisation allows to explain the sources of pathomechanisms underlying mental disorders, personality disorders in particular. Ruminations are automatic, constantly recurring thoughts that constitute a predisposition to a specific interpretation of the world and oneself. They are associated with two mechanisms – adaptive (reflection) and maladaptive (rumination). The aim of the study was to investigate the relationship between personality organisation and the general tendency to rumination, rumination on anger and sadness, and reflectivity among alcohol addicts. **Materials and methods:** 91 alcohol-dependent persons aged 20–77 years (*mean*, $M = 43.57$; *standard deviation*, $SD = 12.92$), including 26 women and 65 men, participated in the study. The Inventory of Personality Organization (IPO) by John F. Clarkin, Pamela A. Foelsch and Otto F. Kernberg (Polish adaptation by Agnieszka Izdebska and Beata Pastwa-Wojciechowska), The Rumination-Reflection Questionnaire (RRQ-short) by Janet A. Carter (Polish adaptation by Stanisław Radoń), Sadness and Anger Rumination Inventory (SARI) by Maya Peled and Marlene Moretti (Polish adaptation by Małgorzata Anna Basińska) and a sociodemographic questionnaire were used. **Results:** A significant positive correlation

was found between the tendency to rumination and anger and sadness rumination and all dimensions of personality organisation. A higher level of identity diffusion predicted a higher tendency to rumination and sadness rumination. A higher level of identity diffusion and aggression predicted a higher tendency to anger rumination. Moreover, marital status, comorbid mental disorders and age at problematic alcohol use onset were significantly correlated with the analysed variables. **Conclusions:** A positive relationship between ruminations and all dimensions of personality organisation was confirmed. Greater identity diffusion was a predictor of the tendency to ruminate in its analysed ranges in the study group of alcohol-dependent individuals.

Keywords: personality organisation, rumination, alcohol dependence

WSTĘP

Koncepcja modelu organizacji osobowości Ottona F. Kernberga, opartego na teorii relacji z obiektem, pozwala wyjaśniać źródła patomechanizmów leżących u podłoża wielu zaburzeń psychicznych w kategoriach patologicznej struktury osobowości (Caligor i Clarkin, 2013). Dokonywana w tym modelu analiza strukturalna, dotycząca charakteru najważniejszych procesów lub struktur psychicznych, obejmuje: integrację tożsamości (rozumianej jako wielowymiarowa reprezentacja siebie i innych), dojrzałość mechanizmów obronnych, zdolność do testowania rzeczywistości, charakter relacji z obiektem oraz funkcjonowanie moralne (Caligor *et al.*, 2019). Na jej podstawie można wyodrębnić trzy poziomy patologicznej organizacji osobowości: neurotyczną, borderline wyższego i niższego rzędu (Caligor i Clarkin, 2013; Caligor *et al.*, 2019).

Szacuje się, że na świecie około 140 milionów osób jest uzależnionych od alkoholu, co świadczy o powadze tego problemu (World Health Organization, 2018). Nieliczne prowadzone dotychczas badania wskazują, że osoby z uzależnieniem od alkoholu (*alcohol use disorder*, AUD) cechują się istotnie wyższym nasileniem ogólnej patologii organizacji osobowości niż osoby nieuzależnione (Hiebler-Ragger *et al.*, 2016; Wojtyńkiewicz *et al.*, 2020). Ponadto wykazano, że organizacja ich osobowości nie wiąże się z długością uzależnienia, co może potwierdzać jej pierwotną wobec uzależnienia naturę (Wojtyńkiewicz *et al.*, 2020). Zaburzona struktura osobowości może powodować trudności w nawiązaniu czy utrzymaniu relacji terapeutycznej (Caligor i Clarkin 2013; Gabbard, 2009), które stanowią istotny predyktor nawrotów w uzależnieniu (Nielsen *et al.*, 2007; Wojnar *et al.*, 2007). Jak wskazują wyniki badań, problematyka osobowościowa osób z AUD przejawia się w obszarach: dyfuzji tożsamości (cechującej organizację osobowości borderline) (Wojtyńkiewicz, 2018), nieprawidłowości w zakresie testowania rzeczywistości (Hiebler-Ragger *et al.*, 2016) oraz tendencji do stosowania mechanizmów obronnych opartych na rozszczepieniu (Ribadier *et al.*, 2016).

Ruminacje są formą aktywności poznawczej w postaci niepożądanych myśli o charakterze natrętnym i powtarzającym się (Cann *et al.*, 2011). Stanowią one efekt rozbieżności między celem jednostki a jego realizacją oraz posiadanymi przekonaniami o sobie i świecie a doświadczanymi stanami

dotyczącymi własnej osoby i świata (Baryła i Wojciszke, 2005). Ruminowanie może zatem stanowić sposób radzenia sobie z trudną sytuacją bądź strategię regulacji emocji (Gross, 2002), a poprzez nadanie znaczenia i zrozumienie sensu doświadczanego zdarzenia ruminacje tworzą swoistą dyspozycję do rozumienia świata oraz siebie (Ogińska-Bulik i Juczyński, 2016). Mogą one mieć charakter negatywny, gdy pojawiają się w sposób automatyczny, zdają się pozostawać poza kontrolą jednostki i nie stanowią próby rozwiązania trudnej sytuacji. Gdy zaś sprzyjają podejmowaniu działań, nadawaniu doświadczeniom nowego sensu czy niwelowaniu rozbieżności poznawczych, określa się je mianem refleksyjnych bądź intencjonalnych, co podkreśla ich istotę adaptacyjną (Nolen-Hoeksema *et al.*, 2013; Ogińska-Bulik i Juczyński, 2015). Ponadto ruminacje mogą dotyczyć konkretnych emocji, np. gniewu lub smutku.

Dotychczasowe wyniki badań wskazują, że osoby uzależnione, krócej utrzymujące abstynencję, częściej doświadczają ruminacji (Borzyszkowska i Basińska, 2020; Bravo *et al.*, 2017). Dowiedziono również, że osoby z AUD postrzegają siebie jako nieskuteczne i niekompetentne w zakresie radzenia sobie ze stresem i z trudnymi sytuacjami (Bętkowska-Korpała *et al.*, 2012), co wiąże się z negatywnymi myślami ruminacyjnymi. Potwierdzono też, że ruminacja gniewu pośredniczy między objawami depresji a problematycznym spożywaniem alkoholu (Bravo *et al.*, 2017; Selby *et al.*, 2008). Dodatkowo osoby będące w terapii uzależnień cechowały się większym nasileniem gniewnych rozmyślań, ale też rozumiały przyczyny swojego gniewu lepiej niż osoby uczestniczące tylko w mityngach Anonimowych Alkoholików (AA) (Borzyszkowska i Basińska, 2020).

Z uwagi na niedostatek badań w omawianym obszarze celem pracy było poznanie zależności pomiędzy organizacją osobowości a tendencją do ruminacji, refleksyjności, ruminacji gniewu i smutku z uwzględnieniem stanu cywilnego, roku życia, w którym wystąpiło picie problemowe, oraz współwystępowania zaburzeń psychicznych w grupie osób uzależnionych od alkoholu.

MATERIAŁ I METODY

Badanie zostało przeprowadzone zgodnie z zasadami anonimowości i dobrowolnej, świadomej zgody, w kontakcie bezpośrednim przy pomocy kwestionariuszy samoopisowych.

Zmienna	Kobiety (n = 26)		Mężczyźni (n = 65)		Razem (N = 91)	
	n	%	n	%	n	%
Miejsce zamieszkania						
Wieś	2	7,70	9	13,80	11	12,10
Miasto do 50 tys.	0	0,00	8	12,30	8	8,80
Miasto 50–200 tys.	2	7,70	12	18,50	14	15,40
Miasto powyżej 200 tys.	22	84,60	36	55,40	58	63,70
Stan cywilny						
Panna/kawaler	8	30,80	21	32,20	29	31,90
Wdowa/wdowiec	1	3,85	0	0,00	1	1,00
Rozwiedziona/rozwiedziony	2	7,70	11	16,90	13	14,30
W separacji	1	3,85	2	3,10	3	3,30
W związku formalnym	8	30,80	22	33,85	30	33,00
W związku nieformalnym	6	23,00	9	13,95	15	16,50
Wykształcenie						
Podstawowe	1	3,85	4	6,15	5	5,50
Gimnazjalne	1	3,85	4	6,15	5	5,50
Zasadnicze zawodowe	2	7,70	14	21,55	16	17,60
Średnie	10	38,45	26	40,00	36	39,50
Wyższe	12	46,15	17	26,15	29	31,90

Tab. 1. Charakterystyka badanej grupy (N = 91)

Zaburzenia psychiczne	Kobiety (n = 26)		Mężczyźni (n = 65)		Razem (N = 91)	
	n	%	n	%	n	%
Jedno	19	73,10	42	64,60	61	67,00
Dwa	2	7,70	16	24,60	18	19,80
Trzy i więcej	5	19,20	7	10,80	12	13,20

Tab. 2. Charakterystyka zdrowia psychicznego w badanej grupie (N = 91)

Zmienna	Min.	Maks.	M	SD
Rok życia rozpoczęcia używania alkoholu	11,00	35,00	17,13	3,77
Rok życia wystąpienia używania problemowego	14,00	65,00	28,33	10,39

M – mean, średnia; *Maks.* – wartość maksymalna; *Min.* – wartość minimalna; *SD* – standard deviation, odchylenie standardowe.

Tab. 3. Statystyki opisowe – wiek rozpoczęcia używania alkoholu oraz wiek używania problemowego (N = 91)

W badaniu wzięło udział 91 osób uzależnionych od alkoholu w wieku 20–77 lat (średnia, *mean*, $M = 43,57$ roku; odchylenie standardowe, *standard deviation*, $SD = 12,92$), w tym 26 kobiet i 65 mężczyzn. Średnia wieku wśród kobiet wyniosła 44,15 roku ($SD = 13,41$), a wśród mężczyzn 44,34 roku ($SD = 12,81$). Szczegółowy opis badanej grupy uwzględniający miejsce zamieszkania, stan cywilny i wykształcenie zaprezentowano w tab. 1. Charakterystyka zdrowia psychicznego badanych (tab. 2) wskazuje na występowanie: depresji, zaburzeń afektywnych dwubiegunowych, schizofrenii i zaburzeń osobowości. Szczegółowe charakterystyki dotyczące czasu stosowania alkoholu i długości ostatniego okresu abstynencji zawarto w tab. 3.

W prezentowanym badaniu zastosowano:

1. Inwentarz Organizacji Osobowości (Inventory of Personality Organization, IPO) Johna F. Clarkina, Pamela A. Foelsch i Ottona F. Kernberga (2001) w polskiej adaptacji Agnieszki Izdebskiej i Beaty Pastwy-Wojciechowskiej (2013) służący do opisu poziomu organizacji

osobowości oraz jej składowych. Narzędzie zawiera 83 stwierdzenia, do których osoba badana ustosunkowuje się według pięciostopniowej skali Likerta (1 – nigdy, 5 – zawsze). Pozycje kwestionariusza tworzą pięć skal – trzy główne skale kliniczne określają wymiary organizacji osobowości w zakresie: stosowanych mechanizmów obronnych (16 pozycji), stopnia integracji tożsamości (21 pozycji) oraz zdolności do testowania rzeczywistości (20 pozycji); dwie dodatkowe skale to skala natężenia agresji (18 pozycji) oraz skala wartości moralnych (11 pozycji). W prezentowanym badaniu wskaźnik rzetelności α Cronbacha wynosił w podskalach 0,76–0,92.

2. Kwestionariusz The Rumination-Reflection Questionnaire (RRQ-short) opracowany przez Janet A. Carter (2010) na podstawie The Rumination-Reflection Questionnaire (RRQ) Paula D. Trapnella i Jennifer D. Campbell (1999). Polskiej adaptacji dokonał Stanisław Radoń (2014). Narzędzie zawiera 13 twierdzeń, które tworzą dwie podskale: podskala ruminacji (6 pozycji)

Zmienna	Ruminacje (RRQrm)		Refleksyjność (RRQrf)		Ruminacja gniewu (SARI1)		Ruminacja smutku (SARI2)	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
MO	0,428	<0,001	0,050	0,636	0,542	<0,001	0,438	<0,001
IT	0,489	<0,001	-0,130	0,219	0,610	<0,001	0,549	<0,001
TR	0,263	0,012	-0,075	0,478	0,392	<0,001	0,425	<0,001
NA	0,217	0,039	-0,180	0,087	0,478	<0,001	0,400	<0,001
WM	0,339	0,001	-0,110	0,299	0,470	<0,001	0,405	<0,001

IT – integracja tożsamości; MO – mechanizmy obronne; NA – natężenie agresji; *p* – poziom istotności statystycznej; *r* – współczynnik korelacji *r*-Pearsona; RRM – The Rumination-Reflection Questionnaire; SARI – Sadness and Anger Rumination Inventory; TR – testowanie rzeczywistości; WM – wartości moralne.

Tab. 4. Korelacje wymiarów organizacji osobowości z wymiarami ruminacji (N = 91)

Predyktory	<i>b</i> *	Bł. std. z <i>b</i> *	<i>b</i>	Bł. std. z <i>b</i>	<i>t</i> (85)	<i>p</i>
Wyraz wolny			10,02	2,14	4,68	<0,001
MO	0,16	0,15	1,21	1,12	1,08	0,282
IT	0,41	0,16	2,60	1,02	2,55	0,013
TR	-0,06	0,13	-0,38	0,87	-0,43	0,666
NA	-0,06	0,14	-0,49	1,04	-0,47	0,639
WM	0,04	0,14	0,32	1,09	0,29	0,774

$F(5,85) = 5,781; p < 0,001$; błąd std. estymacji: 4,42; $R^2 = 0,254$.

b – współczynnik niestandardowy; *b** – współczynnik standaryzowany; **bl. std.** – błąd standardowy; IT – integracja tożsamości; MO – mechanizmy obronne; NA – natężenie agresji; *p* – poziom istotności statystycznej; *t* – test *t*-Studenta dla prób niezależnych; TR – testowanie rzeczywistości; WM – wartości moralne.

Tab. 5. Predyktory ogólnej tendencji do ruminacji w wymiarach organizacji osobowości (N = 91)

Predyktory	<i>b</i> *	Bł. std. z <i>b</i> *	<i>b</i>	Bł. std. z <i>b</i>	<i>t</i> (85)	<i>p</i>
Wyraz wolny			13,66	3,13	4,36	<0,001
MO	0,13	0,13	1,69	1,64	1,03	0,305
IT	0,46	0,14	4,93	1,50	3,30	0,001
TR	-0,12	0,12	-1,30	1,28	-1,02	0,312
NA	0,29	0,12	3,30	1,52	2,17	0,033
WM	-0,02	0,12	-0,24	1,61	-0,15	0,882

$F(5,85) = 12,559; p < 0,001$; błąd std. estymacji: 6,488; $R^2 = 0,425$.

b – współczynnik niestandardowy; *b** – współczynnik standaryzowany; **bl. std.** – błąd standardowy; IT – integracja tożsamości; MO – mechanizmy obronne; NA – natężenie agresji; *p* – poziom istotności statystycznej; *t* – test *t*-Studenta dla prób niezależnych; TR – testowanie rzeczywistości; WM – wartości moralne.

Tab. 6. Predyktory ruminacji gniewu w wymiarach organizacji osobowości (N = 91)

Predyktory	<i>b</i> *	Bł. std. z <i>b</i> *	<i>b</i>	Bł. std. z <i>b</i>	<i>t</i> (85)	<i>p</i>
Wyraz wolny			14,12	3,71	3,81	<0,001
MO	0,001	0,14	0,07	1,94	0,04	0,971
IT	0,44	0,15	5,06	1,77	2,86	0,005
TR	0,07	0,13	0,86	1,51	0,57	0,573
NA	0,14	0,13	1,91	1,80	1,06	0,292
WM	-0,01	0,13	-0,14	1,90	-0,07	0,942

$F(5,85) = 8,145; p < 0,001$; błąd std. estymacji: 7,67; $R^2 = 0,324$.

b – współczynnik niestandardowy; *b** – współczynnik standaryzowany; **bl. std.** – błąd standardowy; IT – integracja tożsamości; MO – mechanizmy obronne; NA – natężenie agresji; *p* – poziom istotności statystycznej; *t* – test *t*-Studenta dla prób niezależnych; TR – testowanie rzeczywistości; WM – wartości moralne.

Tab. 7. Predyktory ruminacji smutku w wymiarach organizacji osobowości (N = 91)

dotyczy skłonności do mimowolnej koncentracji myślenia na własnych doświadczeniach, motywowanej lękiem i skierowanej na symptomy negatywne; podskala refleksyjności (7 pozycji) odnosi się do zaangażowanego poznawania siebie motywowanego ciekawością oraz skłonności podmiotu do rozwiązywania problemów (Radoń, 2014; Słowińska *et al.*, 2014). Osoba badana ustosunkowuje się do każdego twierdzenia na pięciostopniowej

skali Likerta (1 – całkowicie się nie zgadzam, 5 – całkowicie się zgadzam). Rzetelność mierzona za pomocą wskaźnika α Cronbacha w badanej grupie wyniosła dla podskali refleksyjności 0,80, a dla podskali ruminacji 0,82.

3. **Kwestionariusz Sadness and Anger Rumination Inventory (SARI)** autorstwa Mayi Peled i Marlene Moretti (2007) służący do pomiaru ruminacji smutku i gniewu.

Prace nad polską adaptacją SARI prowadzi Małgorzata A. Basińska z zespołem. Narzędzie zawiera 22 twierdzenia tworzące dwie podskale: ruminacja smutku (11 pozycji) i ruminacja gniewu (11 pozycji). Osoba badana określa, jak często zachowuje się w sposób określony w stwierdzeniach w czasie odczuwania gniewu i smutku. Odpowiedzi udzielane są według pięciostopniowej skali Likerta (1 – nigdy, 5 – zawsze). W badaniu własnym rzetelność wynosiła dla podskali gniewu $\alpha = 0,89$, a w podskali smutku $\alpha = 0,92$.

WYNIKI

Prezentowane analizy statystyczne zostały przeprowadzone z użyciem programu Statistica 13.3. Zastosowano: współczynnik korelacji *r*-Pearsona, test *t*-Studenta, jednoczynnikową analizę wariancji ANOVA oraz regresję wielokrotną. Ze względu na nierównoliczność badanej grupy w zakresie zmiennej płci analizy zostały przeprowadzone dla całej grupy bez podziału na kobiety i mężczyźni.

W początkowym etapie sprawdzono, czy występuje istotna zależność między wymiarami organizacji osobowości a tendencją do ruminacji (w wymiarach: ruminacji – refleksyjności oraz ruminacji smutku i gniewu). Uzyskane rezultaty wskazują, że tendencja do ruminacji (ogólna, smutku i gniewu) korelowała istotnie dodatnio ze wszystkimi wymiarami organizacji osobowości (tab. 4), co oznacza, że wyższe nasilenie nieprawidłowości w zakresie organizacji osobowości wiąże się z ogólną tendencją do ruminacji oraz ruminacji gniewu i smutku. Nie potwierdzono istotnych zależności dla wymiaru refleksyjności.

W kolejnym etapie sprawdzono, czy poszczególne wymiary organizacji osobowości stanowią istotne predyktory dla tendencji do ruminacji w zakresie ruminacji – refleksyjności oraz ruminacji gniewu i smutku. W przeprowadzonych analizach regresji wielorakiej wszystkie modele okazały się istotne i dobrze dopasowane do danych (tab. 5–7). Uzyskane rezultaty (tab. 5) pozwalają stwierdzić, że wymiar integracji tożsamości okazał się istotnym predyktorem, który w 25% pozwalał przewidzieć ogólną tendencję do ruminacji w badanej grupie ($F(5,85) = 5,781$; $R^2 = 0,254$; $p < 0,001$). Oznacza to, że im większa dyfuzja tożsamości, tym większa tendencja do ruminacji. Dalsze analizy (tab. 6) wykazały, że wymiary integracji tożsamości i natężenia agresji w sposób istotny w 42% pozwalają przewidzieć tendencję do ruminacji gniewu ($F(5,85) = 12,559$; $R^2 = 0,425$; $p < 0,001$), co oznacza, że im większe nasilenie dyfuzji tożsamości oraz natężenie agresji, tym silniejsza tendencja do ruminacji gniewu. Wymiar integracji tożsamości okazał się również istotnym predyktorem tendencji do ruminacji smutku w badanej grupie ($F(5,85) = 8,145$; $R^2 = 0,324$; $p < 0,001$), wyjaśniając 32% wartości tej zmiennej (tab. 7). Zatem im słabsza integracja tożsamości, tym większa tendencja do ruminacji smutku.

Ostatnim etapem było sprawdzenie, czy stan cywilny, rok życia, od którego badani deklaruowali problemowe

spożywanie alkoholu, i współwystępowanie innych niż uzależnienie zaburzeń psychicznych różnicują badane zmienne. Uzyskane rezultaty wskazują, że osoby niepozostające w związku uzyskały istotnie wyższe wyniki w zakresie stosowanych mechanizmów obronnych, wartości moralnych oraz ogólnej tendencji do ruminacji (tab. 8). Oznacza to, że stosują one bardziej prymitywne mechanizmy obronne, sztywniej stosują się do zasad moralnych oraz mają większą tendencję do ruminacji niż badane osoby uzależnione pozostające w związku. Wyniki przeprowadzonych analiz potwierdziły, że jedynie wymiar natężenia agresji wiąże się istotnie ujemnie z rokiem życia deklarowanego problemowego spożywania alkoholu (tab. 9). Zatem im wyższy poziom natężenia agresji, tym wcześniej osoby badane spożywały alkohol w sposób ryzykowny. Dla pozostałych zmiennych nie wykazano istotnych zależności. Otrzymane wyniki potwierdziły również, że osoby badane doświadczające poza uzależnieniem od alkoholu innych zaburzeń psychicznych częściej wykazują tendencję do ruminacji niż osoby z pojedynczą diagnozą AUD (tab. 10). Pozostałe rezultaty były nieistotne statystycznie.

OMÓWIENIE

Zagadnienie związku nasilenia nieprawidłowości w wymiarach organizacji osobowości z tendencją do ruminacji nie było dotychczas podejmowane w literaturze przedmiotu, stąd prezentowane badania mają charakter eksploracyjny. Uzyskane rezultaty ujawniły istotne zależności między nieprawidłowościami w zakresie wszystkich wymiarów organizacji osobowości a tendencją do ruminacji oraz ruminacji smutku i gniewu u osób uzależnionych od alkoholu. W modelu Kernberga organizacja osobowości stanowi względnie stałą osobowościową charakterystykę jednostki, a jej nieprawidłowości wyrażają się również w sztywnych, nieelastycznych sposobach funkcjonowania, przeżywania siebie i innych czy w schematycznym, jednowymiarowym interpretowaniu rzeczywistości zewnętrznej i wewnętrznej (Cavigor i Clarkin, 2013). Wydaje się zatem, że zwiększona tendencja do ruminacji oraz ruminacji smutku i gniewu, w ich negatywnym rozumieniu – jako automatycznych, sztywnych i nieefektywnych wzorców myślenia, może się wiązać z nieprawidłowo ukształtowaną organizacją osobowości. Można przypuszczać, że trudności w utrzymywaniu całościowego, wielowymiarowego obrazu ja i innych, stosowanie prymitywnych mechanizmów obronnych, uniemożliwiających realną ocenę sytuacji, czy zakłócenia w testowaniu rzeczywistości, powodujące brak wyraźnych granic między jednostką a światem zewnętrznym, mogą się przyczyniać do postrzegania siebie i świata w sposób zniekształcony (Kernberg, 2012), a to sprzyja tendencji do ruminacji. Wydaje się również, że trudności w realizacji własnych wartości moralnych oraz wyższe natężenie agresji mogą tworzyć stan wewnętrznego napięcia psychofizycznego, który – przy założeniu, że większe nieprawidłowości w organizacji osobowości wiążą się z brakiem adaptacyjnej regulacji emocji – będzie

Zmienna	Samotni (n = 46)		W związku (n = 45)		t(89)	p	d Cohena
	M	SD	M	SD			
MO	2,90	0,61	2,57	0,68	2,45	0,016	0,14
IT	2,85	0,72	2,61	0,83	1,52	0,131	–
TR	2,18	0,81	2,00	0,72	1,10	0,276	–
NA	1,92	0,60	1,93	0,70	–0,04	0,967	–
WM	2,68	0,60	2,34	0,65	2,62	0,010	0,14
SARI1	35,43	8,19	34,16	8,48	0,73	0,466	–
SARI2	34,06	9,27	32,44	8,89	0,85	0,397	–
RRQrm	20,61	5,23	18,33	4,46	2,23	0,028	0,24
RRQrf	21,52	5,41	19,58	4,09	1,93	0,087	–

d Cohena – wielkość efektu; **IT** – integracja tożsamości; **M** – mean, średnia; **MO** – mechanizmy obronne; **NA** – natężenie agresji; **p** – poziom istotności różnic; **RRM** – The Rumination-Reflection Questionnaire; **RRQrf** – ruminacje – refleksyjność; **RRQrm** – ruminacje; **TR** – testowanie rzeczywistości; **SARI** – Sadness and Anger Rumination Inventory; **SARI1** – ruminacja gniewu; **SARI2** – ruminacja smutku; **SD** – standard deviation, odchylenie standardowe; **t** – test t-Studenta dla prób niezależnych; **WM** – wartości moralne.

Tab. 8. Istotność różnic w zakresie organizacji osobowości i tendencji do ruminacji w zależności od pozostawania w związku partnerskim (N = 91)

Zmienna		MO	IT	TR	NA	WM	SARI1	SARI2	RRQrm	RRQrf
Rok życia deklarowanego rozpoczęcia problemowego spożywania alkoholu	r	–0,12	–0,11	–0,05	–0,31	–0,07	–0,14	–0,04	–0,12	–0,17
	p	0,274	0,289	0,623	0,004	0,501	0,190	0,692	0,265	–0,104

IT – integracja tożsamości; **MO** – mechanizmy obronne; **NA** – natężenie agresji; **p** – poziom istotności statystycznej; **r** – współczynnik korelacji r-Pearsona; **RRM** – The Rumination-Reflection Questionnaire; **RRQrf** – ruminacje – refleksyjność; **RRQrm** – ruminacje; **SARI** – Sadness and Anger Rumination Inventory; **SARI1** – ruminacja gniewu; **SARI2** – ruminacja smutku; **TR** – testowanie rzeczywistości; **WM** – wartości moralne.

Tab. 9. Zależność między wymiarami organizacji osobowości i tendencją do ruminacji a rokiem życia rozpoczęcia problematycznego spożywania alkoholu (N = 91)

Zmienna	AUD (n = 61)		Współchorobowość (n = 30)		t(89)	p	d Cohena
	M	SD	M	SD			
MO	2,73	0,71	2,74	0,57	–0,040	0,968	–
IT	2,68	0,86	2,84	0,59	–0,945	0,347	–
TR	2,08	0,79	2,12	0,73	–0,235	0,814	–
NA	1,91	0,67	1,97	0,62	–0,395	0,693	–
WM	2,47	0,66	2,60	0,60	–0,920	0,360	–
SARI1	34,13	7,92	36,17	9,05	–1,099	0,275	–
SARI2	32,33	8,86	35,17	9,35	–1,411	0,162	–
RRQrm	18,77	4,83	20,93	5,02	–1,981	0,031	0,23
RRQrf	19,79	4,39	22,13	5,48	–2,206	0,080	–

AUD – alcohol use disorder, uzależnienie od alkoholu; **d Cohena** – wielkość efektu; **IT** – integracja tożsamości; **M** – mean, średnia; **MO** – mechanizmy obronne; **NA** – natężenie agresji; **p** – poziom istotności statystycznej; **RRM** – The Rumination-Reflection Questionnaire; **RRQrf** – ruminacje – refleksyjność; **RRQrm** – ruminacje; **SD** – standard deviation, odchylenie standardowe; **t** – test t-Studenta dla prób niezależnych; **TR** – testowanie rzeczywistości; **SARI** – Sadness and Anger Rumination Inventory; **SARI1** – ruminacja gniewu; **SARI2** – ruminacja smutku; **WM** – wartości moralne.

Tab. 10. Zróznicowanie w zakresie wymiarów organizacji osobowości i tendencji do ruminacji ze względu na liczbę rozpoznanych zaburzeń psychicznych (N = 91)

skutkowało stosowaniem nieefektywnych strategii radzenia sobie, takich jak ruminacje.

Jak potwierdzają dotychczasowe wyniki badań, osoby uzależnione od alkoholu przejawiają istotnie silniejszą ogólną patologię w zakresie wymiarów organizacji osobowości w porównaniu z grupą osób bez uzależnienia lub osób uzależnionych od innych substancji psychoaktywnych (Hiebler-Ragger *et al.*, 2016; Wojtyńkiewicz, 2018;

Wojtyńkiewicz *et al.*, 2020). Uzależnienie od alkoholu wiąże się również dodatkowo z tendencją do ruminacji, zwłaszcza gniewu (Ciesla *et al.*, 2011), która z kolei wiąże się z gorszym funkcjonowaniem społecznym i mniejszą kontrolą impulsów agresywnych (Bushman *et al.*, 2005). Jednocześnie większe nieprawidłowości w organizacji osobowości (zwłaszcza poziom organizacji osobowości niskiego borderline) będą się wiązać z występowaniem zaburzenia

osobowości antyspołecznej i borderline (Caligor *et al.*, 2019), dla których to zaburzeń charakterystyczne jest przeżywanie silnych impulsów agresywnych i gniewu, a które stosunkowo często towarzyszą diagnozie uzależnienia od alkoholu (Gabbard, 2009; Wojtynkiewicz *et al.*, 2020). Ruminacje negatywne powiązane są ze spadkiem satysfakcji z życia i stanowią predyktor jakości życia (McIntosh i Martin, 1992). Ruminowanie prowadzi do intensywnego wzmacniania myśli o negatywnym charakterze, przez co myślenie o adaptacyjnych sposobach rozwiązywania problemu jest ograniczone i może to nasilać doświadczane trudności (Nolen-Hoeksema *et al.*, 2013). Osoby, u których rozpoznawane są większe nieprawidłowości w obszarze organizacji osobowości, charakteryzują się również stosowaniem nieadaptacyjnych sposobów rozwiązywania problemów, co wynika zarówno z dyfuzji tożsamości, jak i ze stosowania prymitywnych mechanizmów obronnych czy wyższego natężenia agresji. Jednym z takich mechanizmów – charakterystycznym dla osób uzależniających się i/lub uzależnionych od alkoholu – jest *acting-out*, powodujący sięganie po alkohol jako szybki, przynoszący natychmiastową ulgę i skuteczny sposób rozpraszania nieprzyjemnych emocji, w tym np. smutku. Ponadto warto wspomnieć, że u osób z AUD częściej niż w populacji ogólnej rozpoznaje się zaburzenia depresyjne (Chodkiewicz, 2010), co również wiąże się z większą tendencją do ruminacji i ruminacji smutku (Nolen-Hoeksema, 2000).

WNIOSKI

1. Im wyższe nasilenie nieprawidłowości w zakresie organizacji osobowości, tym większa tendencja do ruminacji oraz ruminacji smutku i gniewu.
2. Większa dyfuzja tożsamości sprzyja silniejszej ogólnej tendencji do ruminacji oraz ruminacji smutku i gniewu.
3. Większe natężenie agresji sprzyja tendencji do ruminacji gniewu.
4. Stan cywilny, deklarowany rok życia rozpoczęcia problematycznego spożywania alkoholu i współwystępowanie innych niż uzależnienie zaburzeń psychicznych różnicują analizowane zmienne w badanej grupie osób uzależnionych od alkoholu.

OGRANICZENIA BADAŃ WŁASNYCH

Zaprezentowane badanie ma pewne ograniczenia, z których głównymi są mała liczebność badanej grupy oraz nierównoliczność kobiet i mężczyzn. Kolejną kwestią jest znaczące zróżnicowanie czasu trwania uzależnienia od alkoholu. Istotnym zagadnieniem w kontynuacji badań wydaje się zaprezentowanie danych uzyskanych od osób nieuzależnionych, stanowiących grupę kontrolną.

IMPLIKACJE PRAKTYCZNE

Przeprowadzone badania prezentują pogłębiony obraz kliniczny osób z uzależnieniem od alkoholu. Z uwagi na

heterogeniczność tej grupy osób istotne wydaje się uwzględnienie w projektowaniu oddziaływań terapeutycznych nie tylko występowania uzależnienia, ale także nieprawidłowości w zakresie organizacji ich osobowości oraz występujących tendencji do ruminacji.

Konflikt interesów

Autorki nie zgłaszają żadnych finansowych ani osobistych powiązań z innymi osobami, które mogłyby negatywnie wpłynąć na treść publikacji oraz rościć sobie prawo do jej publikacji.

Wkład autorów

Koncepcja i projekt badania: AC. Gromadzenie i/lub zestawianie danych: AC. Analiza i interpretacja danych: KS, AC. Napisanie artykułu: KS. Krytyczne zrecenzowanie artykułu: KS. Zatwierdzenie ostatecznej wersji artykułu: KS.

Piśmiennictwo

- Baryła W, Wojciszke B: Kwestionariusz Ruminacji. *Stud Psychol* 2005; 43: 5–22.
- Bętkowska-Korpała B, Gierowski JK, Ryniak J *et al.*: Profile osobowości w modelu Wielkiej Piątki u osób uzależnionych od alkoholu rozpoczynających leczenie. *Alkohol Narkom* 2012; 25: 151–165.
- Borzyszkowska A, Basińska MA: Elastyczność poznawcza jako istotny aspekt elastyczności w radzeniu sobie ze stresem na przykładzie osób uzależnionych od alkoholu utrzymujących abstynencję. In: Basińska MA, Grzankowska I (eds.): *Wybrane zagadnienia z psychologicznej diagnozy klinicznej*. Vol. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2020: 39–56.
- Bravo AJ, Pearson MR, Henson JM: Drinking to cope with depressive symptoms and ruminative thinking: a multiple mediation model among college students. *Subst Use Misuse* 2017; 52: 52–62.
- Bushman BJ, Wang MC, Anderson CA: Is the curve relating temperature to aggression linear or curvilinear? Assaults and temperature in Minneapolis reexamined. *J Pers Soc Psychol* 2005; 89: 62–66.
- Caligor E, Clarkin JF: Model osobowości i patologii osobowości oparty na teorii relacji z obiektem. In: Clarkin JF, Fonagy P, Gabbard GO (eds.): *Psychoterapia psychodynamiczna zaburzeń osobowości*. Podręcznik kliniczny. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013: 23–60.
- Caligor E, Kernberg OF, Clarkin JF *et al.*: *Psychoterapia psychodynamiczna patologii osobowości. Leczenie self i funkcjonowania interpersonalnego*. Polskie Towarzystwo Psychoterapii Psychodynamicznej, Kraków 2019.
- Cann A, Calhoun LG, Tedeschi RG *et al.*: Assessing posttraumatic cognitive processes: the Event Related Rumination Inventory. *Anxiety Stress Coping* 2011; 24: 137–156.
- Carter JA: *Worry and Rumination: Measurement Invariance Across Gender*. All Graduate Theses and Dissertations, Spring 1920 to Summer 2023. 805. Utah State University 2010.
- Chodkiewicz J: *Terapia osób uzależnionych od alkoholu: lęk i depresja a zasoby osobiste*. *Alkohol Narkom* 2010; 23: 201–216.
- Ciesla JA, Dickson KS, Anderson NL *et al.*: Negative repetitive thought and college drinking: angry rumination, depressive rumination, co-rumination, and worry. *Cogn Ther Res* 2011; 35: 142–150.
- Clarkin JF, Foelsch PA, Kernberg OF: *The Inventory of Personality Organization*. The Personality Disorder Institute, Weill Cornell Medicine of Cornell University, New York 2001.
- Gabbard GO: *Psychiatria psychodynamiczna w praktyce klinicznej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.
- Gross JJ: Emotion regulation: affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology* 2002; 39: 281–291.

- Hiebler-Ragger M, Unterrainer HF, Rinner A et al.: Insecure attachment styles and increased borderline personality organization in substance use disorders. *Psychopathology* 2016; 49: 341–344.
- Izdebska A, Pastwa-Wojciechowska B: Organizacja osobowości i jej pomiar – polska adaptacja kwestionariusza IPO Kernberga i współpracowników. *Czas Psychol* 2013; 19: 17–27.
- Kernberg OF: *The Inseparable Nature of Love and Aggression: Clinical and Theoretical Perspectives*. American Psychiatric Association Publishing, Washington 2012.
- McIntosh WD, Martin LL: The cybernetics of happiness: the relation between goal attainment, rumination, and affect. *Rev Pers Soc Psychol* 1992; 14: 222–246.
- Nielsen P, Røjskjær S, Hesse M: Personality-guided treatment for alcohol dependence: a quasi-randomized experiment. *Am J Addict* 2007; 16: 357–364.
- Nolen-Hoeksema S: The role of rumination in depressive disorders and mixed anxiety/depressive symptoms. *J Abnorm Psychol* 2000; 109: 504–511.
- Nolen-Hoeksema S, Vine V, Gilbert K: Rumination and emotions. In: Mohiyeddini C, Eysenck M, Bauer S (eds.): *Handbook of Psychology of Emotions. Recent Theoretical Perspectives and Novel Empirical Findings*. Vol. 1, Nova Science Publishers, Inc., Hauppauge 2013: 187–209.
- Ogińska-Bulik N, Juczyński Z: Inwentarz Ruminacji o Negatywnym Zdarzeniu – polska adaptacja the Event Related Rumination Inventory. *Przeł Psychol* 2015; 58: 383–400.
- Ogińska-Bulik N, Juczyński Z: Ruminacje jako wyznaczniki negatywnych i pozytywnych konsekwencji doświadczonych zdarzeń traumatycznych u ratowników medycznych. *Med Pr* 2016; 67: 201–211.
- Peled M, Moretti MM: Rumination on anger and sadness in adolescence: fueling of fury and deepening of despair. *J Clin Child Adolesc Psychol* 2007; 36: 66–75.
- Radoń S: Kwestionariusz Ruminacji-Releksyjności (polska adaptacja The Rumination-Reflection Questionnaire). *Psychoterapia* 2014; 2: 61–72.
- Ribadier A, Dorard G, Varescon I: Personality and defense styles: clinical specificities and predictive factors of alcohol use disorder in women. *J Psychoactive Drugs* 2016; 48: 384–392.
- Selby EA, Anestis MD, Joiner TE: Understanding the relationship between emotional and behavioral dysregulation: emotional cascades. *Behav Res Ther* 2008; 46: 593–611.
- Słowińska A, Zbieg A, Oleszkowicz A: Kwestionariusz Ruminacji-Releksji (RRQ) Paula D. Trapnella i Jennifer D. Campbell – polska adaptacja metody. *Pol Forum Psychol* 2014; 19: 457–478.
- Trapnell PD, Campbell JD: Private self-consciousness and the five-factor model of personality: distinguishing rumination from reflection. *J Pers Soc Psychol* 1999; 76: 284–304.
- Wojnar M, Ślufarska A, Klimkiewicz A: Nawroty w uzależnieniu od alkoholu. Część 3: Społeczno-demograficzne i psychologiczne czynniki ryzyka. *Alkohol Narkom* 2007; 1: 81–102.
- Wojtyńkiewicz E: Tożsamość osób uzależnionych od alkoholu. *Alkohol Narkom* 2018; 31: 125–146.
- Wojtyńkiewicz E, Liberacka-Dwojak M, Sękowski M: Organizacja osobowości u osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków. In: Basińska MA, Grzankowska I (eds.): *Wybrane zagadnienia z psychologicznej diagnozy klinicznej*. Vol. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2020: 201–225.
- World Health Organization: *Global Status Report on Alcohol and Health* 2018. World Health Organization, Geneva 2018.